

د نارنج غونډی

Tepe Narenj

لیکوال: ډاکټر معمار حشمت الله اتمر
پیڅلیک: مرغومی / کال ۱۴۰۷ لمریدی

Ketabton.com

ليکي پوهه:

سرليک: د نارنج غونډۍ

ليکوال: داکتر معمار حشمت الله ،، اتمر ،،

اېډيټور:

د پڅښتنې ډيزان: داکتر مهندس حشمت الله ،، اتمر ،،

خپرنډوی:

چاپشمبر: ۲۰

چاپ نېټه: مرغومی / کال ۱۴۰۷

واټس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

برېښنالیک: atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له ليکوال او خپرنډوی سره خوندي دي، بي اخځ بنووني
ترې د گټې اخيستنې اجازه نه شته.

لړلیک

چوپړی

سرلیک

- ۱..... پڅښتنی.
- ۲..... بسم الله الرحمن الرحيم
- ۳..... ليکي پوهه:
- ۴..... لړلیک
- ۶..... تران (پیل، شروع، برید)
- ۸..... د یادښتونو له پاره:
- ۹..... افغانستان کي بودایی آثار:
- ۱۵..... نارنج غونډی:
- ۲۰..... د نارنج غونډی شتون (موقعیت):
- ۲۴..... عمومي ځانګړتیاوې:
- ۳۷..... لوی معبد:
- ۳۸..... امکانات:
- ۳۹..... لرغونی پړاو:
- ۵۳..... وروستی پړاو:
- ۵۹..... څیرنه:
- ۶۱..... د کیندنې انځورونه:
- ۶۴..... د دوو مهمو سایتونو تر منځ ابتدایي پرتله کول:
- ۷۱..... یادښتونه:
- ۷۲..... د پای خبره:

- سرچینه: ٧٥
- د انځورونو لیست: ٧٦
- د چاپ شویو کتابونو لیست ٨٠
- د کار لاندې کتابونو لیست ٨٥
- د وخت او امکان په صورت کې ٨٦
- د پڅښتنې څټ ٨٧

تران (پیل، شروع، برید)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ إِجْلَالًا
لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خُضُوعًا لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى
اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ .

بي پايه ستاينه او بي حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چې د
وجود ماني او كاینات يې د انساني وجود د تكامل او د انسان له پاره
د خپل سپېڅلي ذات او عبادت د حقيقت له پېژندلو پرته جوړ كړل.
هغه د ذات پوهه، عالي، لوړ او ښكلي نومونه دي، او كائناتو
د پيدايښت يوه حتمي لامل دی.

عظمت، د ټولي نړۍ موجوديت، د ناڅاپه څخه راوتل، حق
د رسيدو جوهر په يوه والي كې د اعتراف، تباهي او بي وسي يوه له
لوړو وسيلو څخه دی.

گرانو لوستونكو!

دا ځل مي و غوښتل يو بل كتاب د نارنج غونډي په نامه چې د قلعه
حشمت خان، كابل بالا حصار تر منځ د شهدای صالحين اديرو ته
څېرمه شتون لري او د بودايي اثارو په هكله دی، وليكم او د خپلو
كتابونو مينوالو او لوستونكو سره يې گډ (شريكه) كړم.

زما د كتابونو مېنه وال يوازي معماران او انجينران نه دي،
او نه بايد اوسي، نوځكه غواړم ورځ په ورځ د خپلو ليكونو كې
توپير راوړم چې د هرې څانگې مېنه وال په كې ډېر شي، دا كار به

ما دېته اړ کړې چې لیکنې مې توپیر و لري او هم به مې مینه وال
ډېر شي.

پاکه ربه!

زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا
پرته بل څوک و نه وینو او نه یې پیژنو.
زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په وجود کې د غرور
نخبه پاتې نه شي او د اسلام د دین له سپیڅلو بنده گانو څخه مو و
بولي.

- د نظر ټولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر
درنښت هېله کېږي چې، خپلې غوښتنې او وړاندیزونه د دې
کتاب د بیا کتنې له پاره، زما سره شریکه کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

په درنښت
ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

د یادښتونو له پاره:

- ۱-
- ۲-
- ۳-
- ۴-
- ۵-
- ۶-
- ۷-
- ۸-
- ۹-
- ۱۰-

افغانستان کې بودایی آثار:

افغانستان له مصر وروسته د تمدن، مادي او معنوي شتمنیو له پلوه په نړۍ کې دویم هېواد دی، که د دغه هېواد پنځه زره کلن تاریخ دوو برخو ته پام وکړو، ډیر آثار کولای شوو په ځینو ځایونو، کلیو، باندو او غونډیو کې وگورو.

خو د خطاطۍ له رامنځته کېدو وروسته موږ کولای شو د خپل تاریخ په اړه په یوه ځانگړي ډول خبرې وکړو چې تر ۱۵۰۰ قمري کال پورې د خطاطۍ رامنځته کېدل په غربي دورو کې شوي او بالاخره تر نن ورځې پورې د هغوی آثار لرو.

هنري آثار، زموږ د ملت د تاریخ، هویت سمبول او دا په دې مانا (معنی) ده چې یوه هېواد هغه وخت ژوندی دی، کله چې د هغه کلتور ژوندی وي. (۱)

د افغانستان په نخشې (نقشې) کې ذکر شوي بودايي سايټ (۶)

د افغانستان په نخشي (نقشي) کې ذکر شوي بودايي سايت (۶)

۱. د افغانستان په نخښې (نقشې) کې ذکر شوي بودايي سايټونه

د نارنج غونډۍ ته، د ختلو لويې لارې انځور

۲. د نارنج غونډۍ: د سایت پانورامیک لید؛ په شالید کې د کول حشمت خان ډنډ

۳. اصلي ستوپا: د لویدیځ لوري څخه لیدل کېږي

۴. د لویدیځ څخه د سایب لید

نارنج غونډی:

دا غونډي په ۳۴ درجو ۲۹ دکیکو (دقیقو) ۸,۳۱ ثانیو شمالی عرض البلد او په ۶۹ درجو ۱۰ دکیکو او ۸,۵۶ ثانیو ختیځ طول البلد د کابل سویل (جنوب) او د کول حشمت خان لوېدیځي څنډې د پنجه شاه زیارت ته څېرمه چې له ختیځ نه لویدیځ ته اوږده پرته ده او په ځینو ځایونو کې سور (سیور یا بر) یې له ۳۰ مترو نه تر ۵۰ مترو پورې رسېږي شتون لري.

د افغان لرغون پوهانو له خوا په کال ۱۳۸۳ هجري شمسی نه تر ۱۳۹۰ هجري شمسي کال پورې چې د میلادی ۲۰۰۴ کال نه تر ۲۰۱۱ میلادی کلونو سره سمون لري، کیندیني یې پیل شوي او دلته

پخوا د انگلیسي لرغون پوه له خوا هم په غیر قانوني توګه کیندنې په کال ۱۸۳۳ میلادی نه تر ۱۸۴۲ کال پورې تر سره شوې وې.

دا سیمه یا د دې سیمې آثار ۵- ۶ پېړۍ پورې اړه لري. په لمړي پړاو کې چې ۶ اونۍ یې وخت و نیولاندي آثار وموندل شوو:

ستوپې، خونې (کوټې) ودانۍ چې د هغو نه د خټینو مجسمو سرونه، د مجسمو بېلا بېل غړي او نور سینګار (تزینات) تر لاسه شوو (۲)

د کیندنې لمړي پړاو (لمړنۍ انځور) (۷)

د کیندنې دویم پړاو کې چې هغه هم شپږ (۶) اونۍ وخت یې و نیو او په هغه کې د خټو مجسمو تر زنگنو نه ښکتي برخې تر لاسه شوې.

د دوېم پړاو کيندنو آثارو نموني انځور (۷)

په دې دورې کې ستوپاوې او نور آثار کشف شوي چې د لېږد (انتقال) وړ آثار د پاکونې نه وروسته، کابل موزيم ته د ساتنې او نندارې موخې له پاره سپارل شوي، مگر ستوپاوې په سيمې کې تر ساتنې لاندې دي.

د ستوپا انځور د سیمې نه (۷)

د کیندو نه د کودړو لوښو آثار هم تر لاسه شوي چې په کې مېړونه یا ټاپې لیدل کېږي.

د دې غونډي ختیځې خوا قبرونو (مقبرو) کې هم په جلا توګه کیندنې شوې چې په کې د خټو مجسمې موندل شوي او د کابل ملي موزیم ته لېږدول شوي دي. (۲)

همدا راز په دې سیمې (سایت) کې یوه لویه او پنځه کوچني ستوپاوې شتون لري، د انفرادي مراقبت له پاره حجرې، او پنځه چیلونه چې د کوچني ستوپانو سره سینګار شوي، د بودا او د بودیزم مجسمې لري.

د دې مجسمو انځورگري په سیمې کې د تانتریک بودیزم د عمل تصدیق کوي.

فکر کېده چې په نولسمه پېړۍ کې د مسلمانو لښکرو له خوا ویجاړې شوی وي، نارنج غونډۍ د شورویانو سره د جگړې تر پای ته رسېدو پورې هېره شوې وه، کله چې دا په افغانستان کې د جگړې وروسته لومړی ځای و چې وکیندل شو.

دا سایټ په سیمه کې د بودیزم د پراختیا له پاره ارزښتناکه شواهد وړاندې کوي او د مجسمې ډیرې مثالونه ساتي چې په غیر معمولي دود (طریقه) کې د خټې په غیر معمولي طریقي کې د توکر سره پوښل شوي ده.

د خانقاه کیندل شوي برخې اوس د تخریب او او(هوا) شرایطو سره مخ دي چې د خټې نازکې مجسمې او ودانیزو (ساختماني) موادو ته ، زیان رسوي.

که څه هم په کابل کې د لرغون پوهنې انستیتیوت په لنډ مهاله توگه د مجسمې د جوړښت او د ډېوالونو د پورتنۍ برخې څارنه کوي، خو د عناصرو سره د ساحې ښکاره کول یو لوی گواښ دی.

اټکل کېږي چې سایټ د یوه ډول محافظت پرته له دوو کلونو څخه زیات ژوند نه شي کولی.

د کابل په سیمې کې شخړه په سیمه کې د ساتنې سیمه (ساحه) خورا ننگونکې او ډیرې وختونه، خطرناکه کوي.

تمه ده چې په افغانستان کې د روانې وسله والې جگړې د یوې برخې په توگه د کلتوري میراثونو له لاسه ورکولو ته به د پام وړ وگرځي.

د نارنج غونډی شتون (موقعیت):

نارنج غونډی د کابل له تاریخي او لرغونو غونډیو څخه ده، چې د کابل بالاحصار له غونډی څخه په نږدې یوه کیلومترۍ کې شتون (موقعیت) لري.

په دې غونډۍ کې یوه بودایی معبد هم شتون (موقعیت) لري چې د کوشان، یفتلي، کابل شاهان او حتی کېدای شي اسلامي (سفاريانو) دورې پورې اړه ولري.

د نارنج سیمه (ساحه)، چې په لفظي توګه د "نارنج غونډی" مانا (معنی) لري، په یوې آرامې غونډۍ باندې ولاړه ده چې اوس مهال د زمبورک شاه غره (کوه زمبورک شاه) یا "کوچني څاڅکي غر" په نوم پېژندل کېږي، چې د هندوکش غرونو په ختیځ کې شتون (موقعیت) لري، یوازې د کابل سویل (جنوب) ته څو کیلومتره؛ تر اوسه پورې یوازې په جزوي توګې څېړل شوي ده، دا د څلورو هکتارو څخه ډېره ساحه پوښي او یو لوړ موقعیت لري.

که څه هم دا سیمه (سایت) پخوانۍ سرچینې لري، د لوښو، پیالو ګرافیک او نیومیسټیک موندنو له مخې د دوېمې او درېیمې پېړۍ پورې تاریخ لري، هغه دوره چې په کیندنو کې خورا په کلکه او جدیت سره مستند شوي، چې په ترڅ کې یې تاریخي سیمه (ساحه) بیا رغول شوې، ترمیم شوې او څو ځله غزول شوې ده، یانې (یعنې) د پنځمې پېړۍ په پای او د نهمې او لسمې پېړۍ تر منځ.

د دې تاریخي دورې په لومړیو پړاوونو کې، چې د هونا دورې سره په بشپړه توګه مطابقت لري، د نارنج غونډۍ ځای د عالي هنري ودې او د ودانیزو فعالیتونو څخه خوند اخیستی دی.

لکه څنگه چې د ساتل شوي عکس العمل برنامو له خوا وړاندیز شوی، دا د ځواکمنو او خورا هڅول شويو محلي ارسطو له خوا دوام لري.

دوهم ستر هنري پرمختګ د اوومې میلادي پېړۍ په وروستیو او د اتمې میلادي پېړۍ په لومړیو کې په شاهي دورې کې ثبت شو، چې په ترڅ کې یې د پټنځای ترمیم او پراختیا د ژورو هنري او کلتوري بدلونونو نښه وه. (۳)

د نارنج غونډۍ اوایۍ (هوايي) انځور (۶)

د نارنج غونډی اوایی (هوايي) انځور (۶)

د نارنج غونډی اوایی (هوايي) انځور (۶)

د نارنج غونډی اوایی (هوايي) انځور (۶)

عمومي ځانگړتياوې:

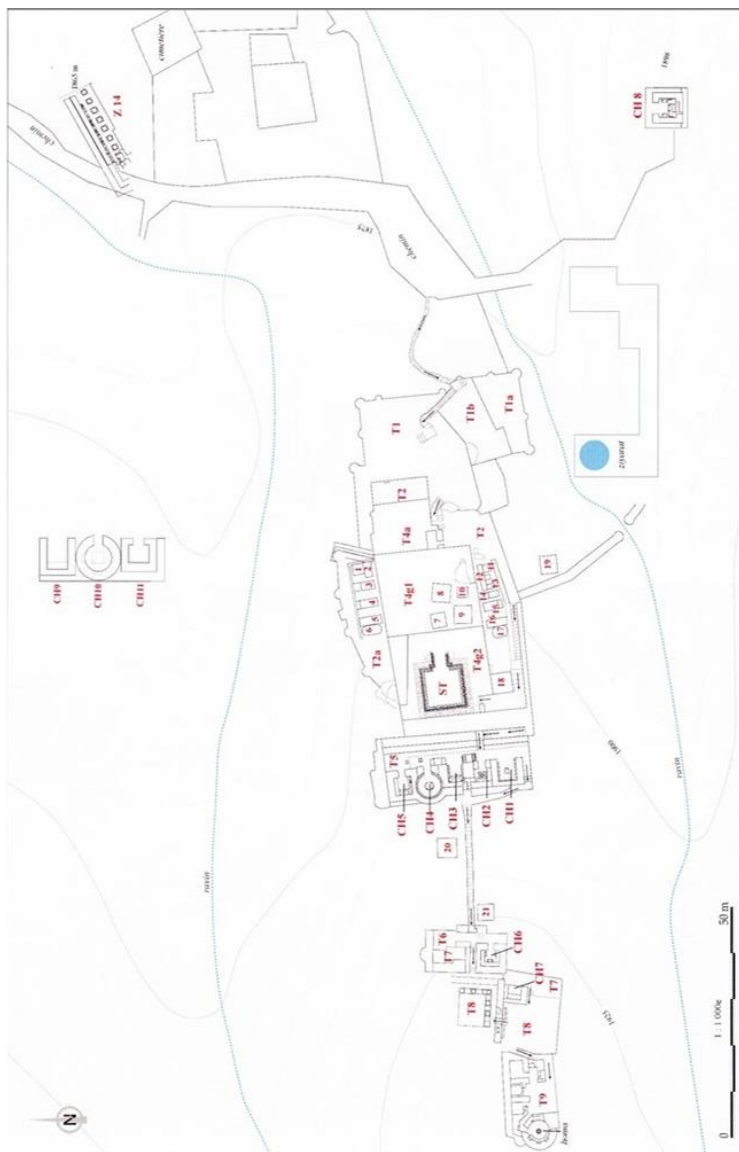
کينډنې د نهو غزیدلو چتونو ("Terrasse": "T" یوه پېچلې سیستم افشا کړ، چې ډیری یې مخکیني ترتیونه دي) د غونډۍ څخه د گټې اخیستنې له پاره ډیزاین شوي او د گامونو او کوچنیو چتونو سیستم (gradin په واسطه سره، نښلول شوي دي).

د سایټ په مینځنۍ برخې په چتونو کې اصلي ستوپا ("ST", TIV) او د کلت چپلونو لړۍ ("CH": "Chapelle", TV, TVI) ولاړ و چې لاهم د لوی پیمانه آرائشي کارونو نښې ساتي.

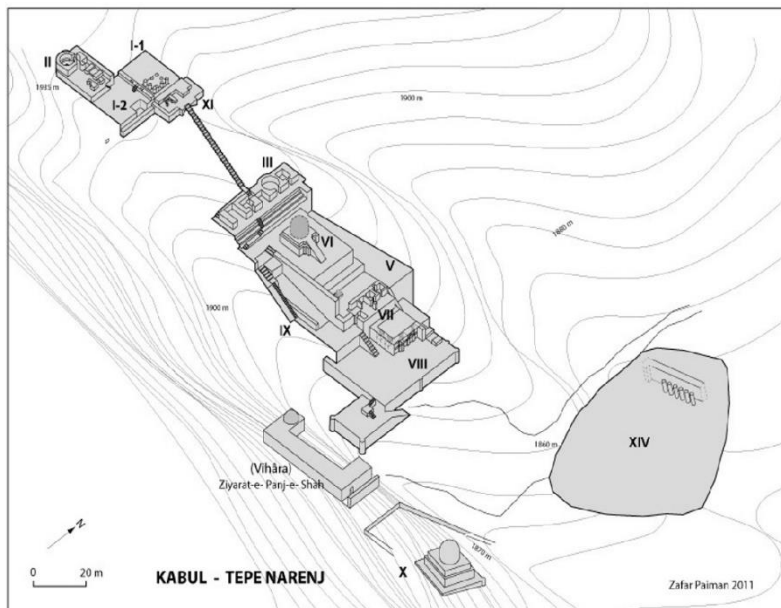
په پولیکروم کې نه پخې شوې خټې د قوي لید اغیز نښې؛ دا د (قوي) لوړ راحت تخنیک په کارولو سره جوړ شوي چې د انځوریز سینګار له خوا بشپړې شوي دي.

د غونډۍ په څنډه کې د XIV زون پروت دی، دا یوه پورتنۍ سیمه ده چې د خټو ډیری مجسمې په ځای کې دي، که څه هم ډیری یې لا هم د عصري مسلمانانو هډیرې لاندې دي چې د شهدا صالحین په نوم پیژندل کېږي.

د غونډۍ په شمالي (زون XIII، CH IX، X، XI) او سویلي غرونو (زون X؛) CH VIII کې نور کلتوري چپلونه کشف شوي او د سپیڅلي ساحې د لوی اندازې شاهدان دي.(۴)

۵. د سیمې لوی (عمومي) پلان

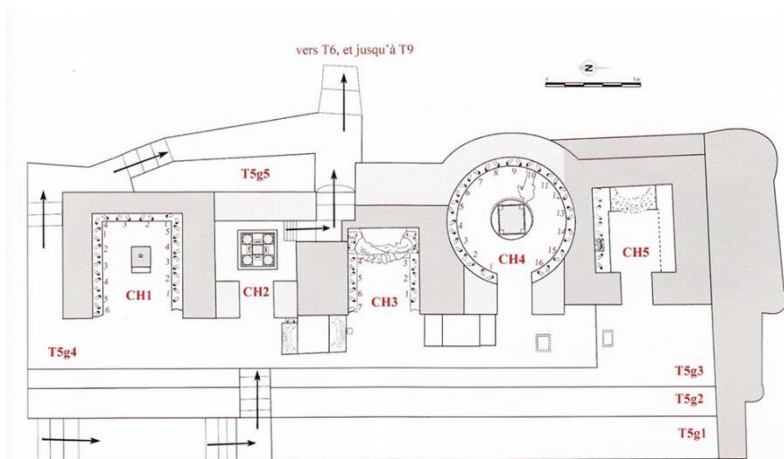
۶. د خیرل شویو زونونو اکسونومیتریک لید

۷. اصلي ستوپا، د سویل لویديځ اړخ څخه لیدل کیږي

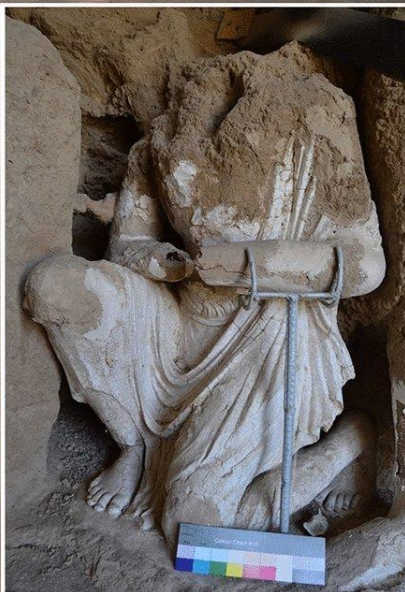
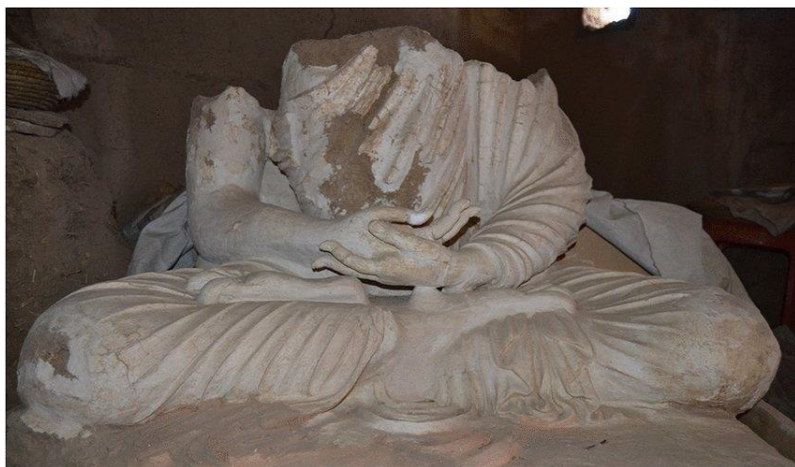
۸. اصلي ستوپا: ختيځ اړخ، تفصيل

۹. د برنډي (تېراس) خمکني پلان V

۱۰. برندي (تبراس) ۷: چپل III

برنډي (تبراس) ۷: چپل III (۶)

برندي (تبراس) ۷: چپل III (۶)

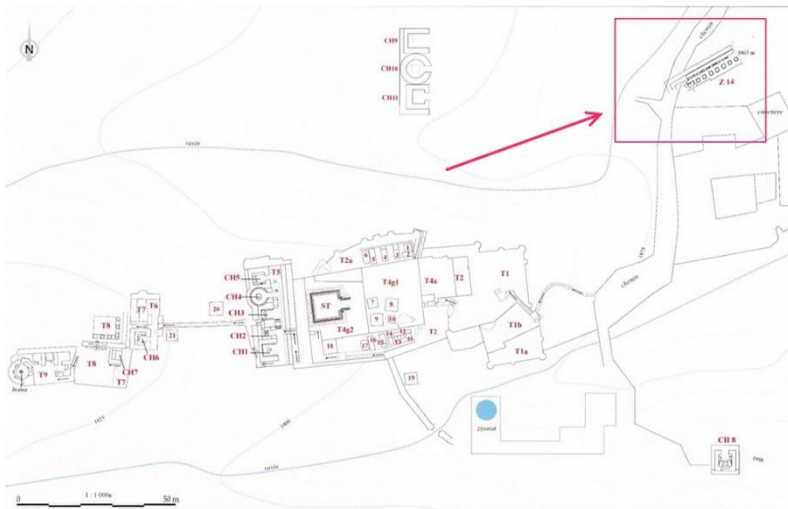
برندی (تبراس) V: چپل III (۶)

۱۱. پرنده (تیراس) V: چپل IV

۱۲. چپل VI: د اصلي کلتور عکس

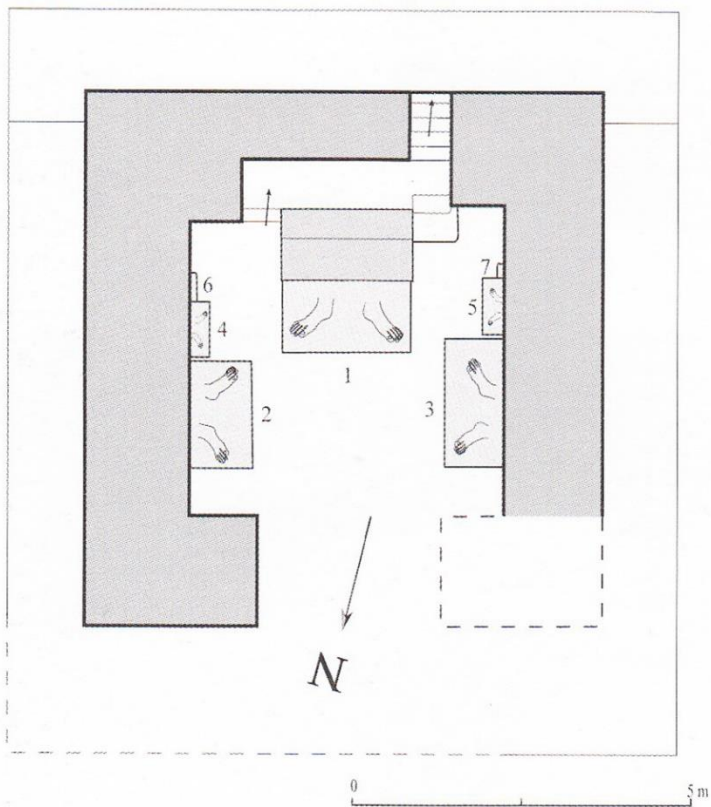

۱۳. XIII. (ديارلسم) زون

۱۴. XIV (څوارلسم) زون

.....

۱۵. X (لسم) زون/ چپل VIII/ ځمکنی پلان

X (لسم) زون/ چپل VIII/ مخامخ انخور (۶)

X (لسم) زون/ چپل VIII/ مخامخ انخور (۶)

۱۶. چپل VIII: سویل ختیځ اړخ انځور

لوی معبد:

"دا معبد د لومړي ځل له پاره په ۱۸۳۳ میلادی کال کې د یوه انگرېز چارلس میسن له خوا وموندل (کشف) شو.

وروسته په ۱۳۸۳ لمریز هجري کال کې افغان لرغون پوهانو د فرانسې هېواد په مرستې (همکارۍ) د دغې غونډۍ سروې او موندنې (اکتشافات) پیل کړې چې تر ۱۳۹۱ لمریز هجري کال پورې یې دوام وکړ.

له دغې تاریخي غونډۍ څخه تر پنځوسو ډېر (زیات) حرکتې اثار چې په هغو کې څېرې، سکې او نور لرغوني اثار وو، ملي موزیم ته لېږدول شوي دي.

همدارنگه په دې غونډۍ کې د مرکزي ستوپا په ګډون ۱۸ کوشني ستوپاوې، ساتل شوي دي. "(۴)

د لرغون پوهنې مسلکي غړي عبدالرحمن نوري و ویل:

"موږ د نارنج غونډۍ دوی مهمې برخې چې لسمه او څوارلسمه یې خوندي کړي دي، اوسمهال یې کارونه په ښه حالت کې ده او هڅه کوو، د دې له پاره چې په راتلونکي کې دا کار وکړي، راضي چې د نارنج غونډۍ نورې برخې هم خوندي کړو".

د دې غونډۍ یوه تن اوسېدونکي احمد فهیم د دې غونډۍ د نوم د غوره کېدو (ایښودو) لامل داسې وایي:

"د نارنج غونډۍ په نوم ځکه یادېږي، چې دا د بودا د اور وژني معبد و او د تېرو حکومتونو پر مهال یې په سر کې یو زېر ګل و. "

د لرغون پېژندنې ریاست د معلوماتو له مخې، دغه غونډی د لرغون پوهانو له خوا یوولس ځلې پلټل (استخراج) شوې، چې په پایله کې یې بېلابېل اثار موندل شوي دي". (۴)

د اصلي ستوپا لويديځ لوري څخه انځور (۶)

امكانات:

په ۲۰۱۴ ميلادي كال كې دا ممكنه شوه چې په افغانستان كې د ايټاليايي لرغون پېژندنې ماموريت او د افغانستان د لرغون پېژندنې ملي انستيتيوت ترمنځ د همكارۍ په اوسني پروگرام كې شامل شي چې دا مهال د نيپلز په "لو اورينټل" پوهنتون كې د دكتورا (پي، ايچ، ډي) څيړنې پروژې، روانه ده.

دغه څېړنه د کابل په سیمې کې نارنج غونډۍ په بودايي لرغون پېژندنې سیمې کې کشف شوي د خټو مجسمو په پراخه تولید باندې تمرکز کوي.

دغه پروژه د افغانستان د لرغون پېژندنې د ملي انستیتیوت د مشر عبدالقادر تیموري او په تېره بیا د نارنج غونډۍ د کیندنې له رییس ظفر پیمان سره د لومړنیو تړونونو له لارې ممکنه شوي وه.

په لاندې برخه کې به د څیړنو د څو اړخونو یوه لنډه خاکه وړاندې شي چې په افغانستان کې د یوه خورا لږ (کم، نادر) سیستماتیک کیندنې په جریان کې ترلاسه شوي نوي او ځانګړي لرغون پېژندنې شواهد وړاندې کړي.

تر ټولو مهمه خبره دا ده چې د افغانستان د کلتوري او هنري تاریخ په اړه د بحث د بیا پیلولو هوډ څرګند کړي، چې تفسیر یې لا تر اوسه په ناڅرګندتیا کې ډوب دی.

دا فرصت په دقیق ډول د نورو سیمو (سایتونو) لکه سردار غونډۍ (تپه سردار په غزني ولایت کې) سره د پرتله کولو امکان له خوا وړاندیز شوی و، کوم چې د دې لور سټراټیګرافیک اعتبار سربېره، د وخت موده او کلتوري پړاوونه پوښي چې د نارنج غونډۍ سیمې (سایت) په یوې برخې کې تېرېږي (۳).

لرغونۍ پړاو:

په نارنج غونډۍ کې مستند شوي د مجسمې لومړنۍ مرحله د غیر پخې شوې ژيړو ټوټو ځانګړي کارونې له خوا نښه شوې، نږدې تل د سټیکو سره یوځای کېږي، په مناسب ډول د دواړو لویو او کوچنیو

مجسمو له خوا نمایش کېږي چې د سایټ په مینځنۍ برخه کې موندل شوي (TV) .

جمالیاتي ماډلونه د هیلې نیسټیک طبیعیزم له کانونو څخه لري دي (چې یوازي یو څو اتوماتیک او آرائشی اشارې پاتې دي، د بیلګې په توګه د ویننتو سټایلونو کې).

شکلونه مثالونه یې دا دي:

پراخو اورو او تنګه ملا (کمر)، د انعطاف وړ لاسونه، ګرد مخونه، لوړې وروځې (ابرو) او توڅی (توڅې، تاغې یا وتې) سترګې.

د رنګ کارول خورا سمبولیک دي، لکه څنګه چې د نیلي رنګ له خوا وړاندیز شوی چې د ویننتو له پاره کارول کېږي او د سترګو شکل ټینګار کوي.

د دې دورې ترمینس پوسټ کویم یقینا د ۴۸۴ عیسوي کال دی لکه څنګه چې په چپل III کې د اصلي مجسمې په بنسټ کې د نزاګ سګې موندلو له خوا اشاره شوې (په V کې تر ټولو پخوانی چپل) چې د بودا ساکیموني استازیتوب کوي. (۴)

۱۷. چپل III: د اصلي کلتور عکس (بودا شیکي مونی)

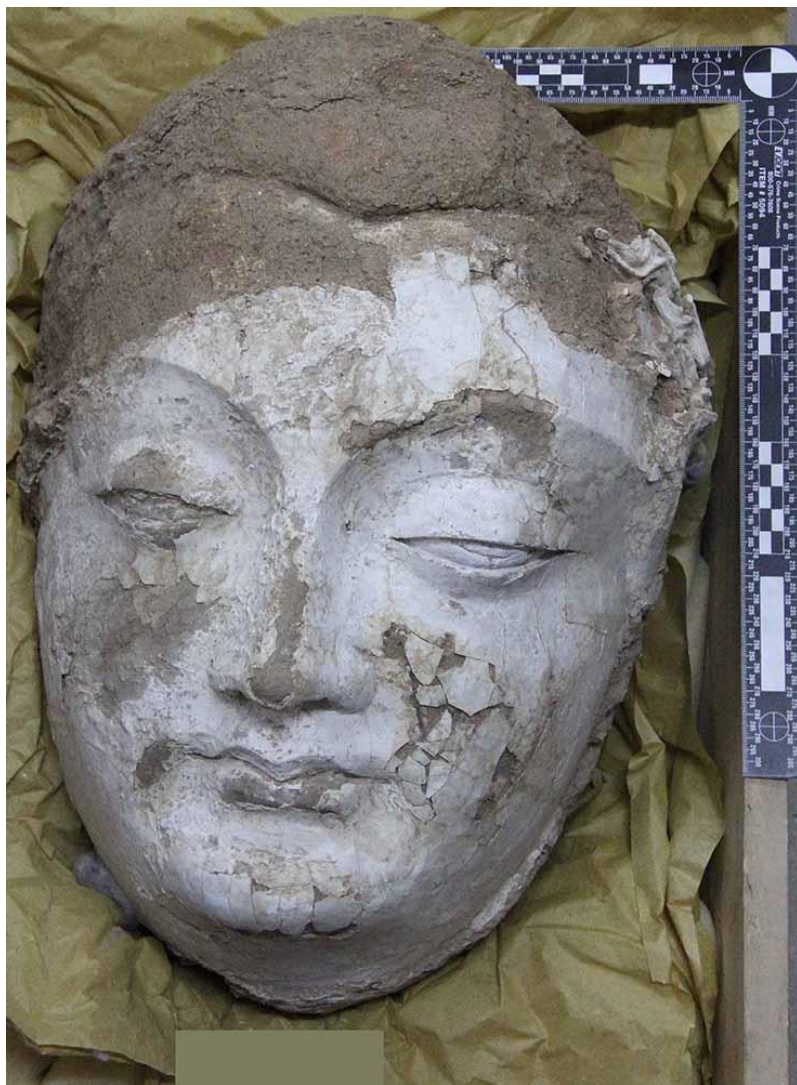
۱۸. چپل III: سویل اړخ (عبادت کونکي)

۱۹. چپل III: شمال لوري (عبادت کوونکي)

۲۰. چپل IV: تفصیل (د بودا او بودیساتوا کتار یا قطار)

۲۱. د چپل IV څخه د بودیساتوا لوی سر (TN CH IV شمیره ۲۲)

۲۲. د چپل IV څخه ناست بودا (TN CH IV شمیره ۱۷)

۲۳. (TN CH IV) څخه په ويښتو باندې د نيولي رنگ نښو سره IV د بودا سر د چپل
شميره ۲۸

۲۴. د بودا سر د چپل IV څخه په وینستو او سترگو کې د نیلي رنگ نینو سره (TN CH)
IV شمیره ۱۸)

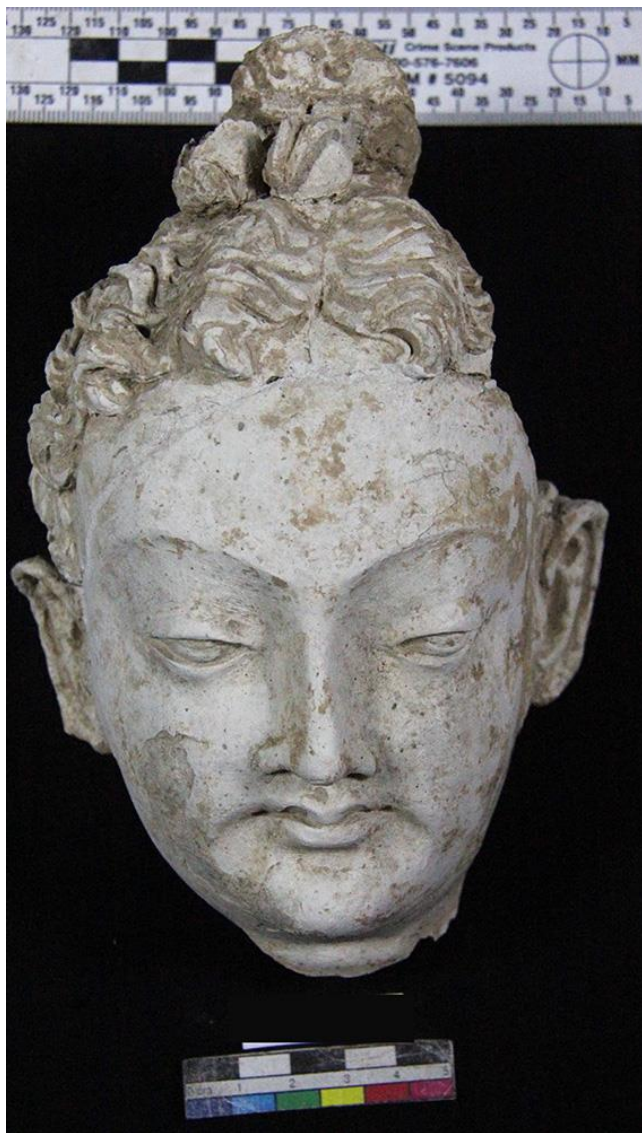
۲۵. د بودا سر د چپل IV څخه په وینستو او سترگو کې د نیلي رنگ نښې سره (TN CH
IV شمېره ۳۵)

۲۶. د چیل IV څخه د پاچا یا شهزاده مشر (TN CH IV شمیره ۲۳)

د چپل IV څخه د پاچا یا شهزاده مشر (TN CH IV شمیره ۲۳) (۶)

۲۷. د چپل IV (TN CH IV شمیره ۲۱) څخه د بودیساتوا مشر

چپل IV (۶)

وروستی پړاو:

د مجسمې تر ټولو وروستی پړاو د ارقامو د اوږدوالي او نږدېدلو په واسطه مشخص شوی دی، په څرګند ډول او حتی تر ډیره حده د سرو ناپاکو ټوټو په کارولو سره او په ځانګړې توګه په مجسمو باندې د سطحي پوښ په توګه.

دا مرحله په بشپړه توګه د چپل VI، چپل VIII او په XIV زون کې موندل شوي مجسمې استازیتوب کوي، چېرې چې د دوو محصولاتو ترمنځ تاریخي اړیکې په دې مرحلې کې د پراخ بیا رغونې کار له خوا وړاندیز کېږي، سره له دې چې په مجسمو کې سره خټې کارول کېږي.

په XIV زون کې چې په اصل کې په ژیرې پخې شوي خټو کې کار شوی و.

د دې حقيقت په پام کې نيولو سره چې چپل II او IV يوازي د اوومي پيړۍ په پای کې په پنځمې برنډې (تبراس) V کې نوي جوړ شوي وو، د وروستي پړاو پيل د اوومي پيړۍ له پای څخه مخکې نه وي يو تاريخ چې د دې سره موافق وي د مشهورو ورته توليداتو له پاره منل شوي، لکه د سردار غونډۍ (تپي سردار په غزني ولايت کې) او فونډوکستان سري خاوري نه، پخې شوې خټې توليد. (۴)

۲۸. چپل VI: د اصلي کلت عکس تفصيل

۲۹. XIV زون: د کلتور عکس نمبر.
II (بوده‌یستوا)

۳۰. XIV زون: د بودا شمیره. V (کین اړخ ته) ، او نه. IV (په سرو خټو سره د آرامی
نښې ښودل)

XIV ژون (۶)

بودایی اثر (۶)

۳۱. زون XIV: د کلتور انځورونو شمیره. IX (کين اړخ ته) او نه. VIII

۳۲. زون XIV: څو مرستندويان (TN Z XIV شمېره ۱۸)

څېړنه:

په عين حال کې موندل شوي د مجسمو د ډيری پاتې شونو د ساتنې غوره حالت او همدارنگه د ويجاړ شوي چيلونو په کثافتو کې موندل شوي ډيری ټوټې، له يوې خوا د نارنج غونډۍ د پلاستيکي توليد تحليل ته اجازه ورکوي.

بله، يوه مقايسه مطالعه، په لومړي ځای کې د سردار غونډۍ (ټپې سردار) توليد سره.

په ټوليز ډول څيړنه د دې له پاره چې د دې اثارو اصلي ځانگړتياو او د دوی په ځانگړي تاريخي او کلتوري شرايطو کې، د دوی اهميت لږ تر لږه د يوې برخې بيا رغونې له پاره د توليد خورا مهم تخنيکي او ستايلیک اړخونو باندې رڼا واچوي.

څيړنه به د ټوټو بشپړ کتلاک سره وي او د هر شي (څيز) ټول مادي ، تخنيکي اجزاو او همدارنگه د هغې عکس العمل او ستايلیستیک ځانگړتياو تعريف کولو له پاره به، ځانگړې پاملرنه وشي.

لکه څنگه چې په افغانستان کې د ايټاليا د لرغون پېژندنې ماموريت په کاري پروگرام کې وړاندې شوي، کيمياوي تحليل د سردار غونډۍ (تېې سردار) او نارنج غونډۍ (تېې نارنج) دواړو څخه د خټو د څو نمونو ترلاسه کولو په حال کې دي ترڅو نه يوازې د موادو فزيکو - کيمياوي جوړښت معلوم کړي بلکې ستايلیستیک او هم سمبولیک - مذهبي اړتياوې چې دوی يې د کارولو لامل شوي.

د تجربې په لور قوي تمايل (چې د بيلابيلو تخنيکونو او توکو په کارولو او د نوي عکس العمل عناصرو او نوي جمالياتي کينونو په معرفي کولو کې څرگندېږي) د پنځمې پېړۍ په وروستيو کې د افغانستان ځانگړتيا د عالي هنري، مذهبي او فلسفي خوځښت تصديق کوي.

برسېره پر دې، د دې عناصرو د نورو افغاني او غير افغاني سايټونو سره، سيمه ايزو ځايونو سره د گډولو (شريکولو) حقيقت، د ۹ پېړۍ نه تر ۱۰ پېړۍ پورې د يوه ريښتيني ځانگړي هنري ښوونځي د شتون ثبوت دی چې د روښانه بوديزم د قوي عامو خلکو له خوا دوام لري.

هغه تاريخي او کلتوري چوکاټ (فرېم) چې راڅرگندېږي نن ورځ خورا مهم دی ځکه چې د هغه څه برعکس چې د پخوانيو او نيمگړتياوو تاريخي ليکنو له خوا وړاندیز شوی، دا په ډاگه کوي چې د هون دور په هيڅ ډول د بودايانو د وحشي يرغلونو او ويجاړولو دوره نه وه او دا د تاريخ، تاريخ دی.

د بودا مذهب په حقيقت کې د پنځمې پيړۍ څخه اخوا(هاخوا)، د شاهي دورې او تر ناوخته پورې غزیدلی. (۴)

د کيندنۍ انځورونه:

په لاندې انځورونو کې مونږ کولای شوو د کيندنې محال انځورونه وگورو.

د کيندنې محال انځور (۶)

د کیندني محال انځور (۶)

د کیندني محال انځور (۶)

د کیندنې محال انځور (۶)

د دوو مهمو سايټونو تر منځ ابتدايي پرتله کول:

د نارنج غونډۍ سیمې او د سردار غونډۍ سیمې تر منځ ډیری تاریخي، هنري او کلتوري ورته والی شتون لري.

په چپل III کې کشف شوي د نزاګ سکه د غزني په سیمې کې تولید شوي مشهور ټایپولوژي سره تړاو لري، مګر د کابل په سیمې کې هم موجوده، ده (ډول ۲۱۷؛ یو څه وروسته د نزاګ سکه - "ډول ۲۲۲" - په XIV زون کې وموندل شوه).

د ارقامو لویه اندازه، د اهمیت لرونکي بسپنه ورکونکو پراخ شتون، د پولیکرومي او گلیدینګ اهمیت (وروستی د نارنج په غونډۍ کې د بولس د تیاري پرتونو احتمالي نښو له خوا تصدیق شوی)، د اناتومي ځانګړتیاوو تفصیلي استازیتوب، سربېره پردې د نه پخې شوي سرو ټوټو پراخه کارول او په وروستیو وختونو کې د ارقامو اوږد او پتلو تمایل روښانه دي.

د ګډو ځانګړو جمالیاتي (زیبایي)، انځورګري او ستایلیستي کنوانسیونونو د درناوي نښه (ځینې ډیر پرله پسې عناصر د پورتنۍ پیړۍ په نیمایي کې د سوري شوي ایریس له خوا نمایش کېږي، د ناسولابیل نالۍ چې د سرکلر فیرو له خوا استازیتوب (نماینګي) کېږي، د زنگون کیپونه چې د ډریپ له خوا څرګند شوي د جامو په برخه کې، پښې په وروستي پړاو کې په بڼه کې نن ورځ په لویډیڅ کې د "یوناني" په نوم پښه یادېږي").

په عام ډول شریک شوي توکي د تاجونو، ویننتو ستایلونو او جامو آرائشي شکونه دي چې د اصلي شیانو د تقلید په توګه تولید شوي (د بیلابیلو تخنیکونو په کارولو سره) د مثال په توګه په مس عینک کې کشف شوي د سرو زرو او ګانو ذخیرې کتلای شوو.

دا د اعتبار وړ ریپرتویر جوړولو ته ځي، کوم چې د معمارۍ سینګار له پاره هم کارول کېږي.

برسېره پر دې، نارنج غونډۍ هم د بودایانو په شرایطو کې د اور وژني د قربانۍ ډول یو نادر پیژندل شوی مثال ترلاسه کړی دی (په IX، یانې T IX کې (تر دې دمه کشف شوي، د یوه څو ډولونو سره، یوازي د سردار غونډۍ په ځای کې (نیګ ۱۱۴۶۱-III) او په دې

وروستيو کې، د اوښ غونډۍ (تپي شوتور، تپي شتر) په سيمي (ساحي) کې د مس عينک قضيه لاهم تائيد شوي او هيڅ اړونده خبرونه نشته، شتون لري.

دا لا تر اوسه څرگنده (معلومه) نه ده چې دا بنکار (قرباني) د کوم ځانگړي رسم يا مراسمو له پاره کارول شوي. د معمارۍ ډولونه او ماهيت چې په حقيقت کې د بوديزم په دورې کې خپاره شوي، زموږ د اوسني پوهې له حدودو څخه ډير پراخ دي.

دا د هغه ستوپا له پاره ريښتيا ده (صدق کوي) چې په نارنج غونډۍ کې په چپل II کې کشف شوي، د هغې ځانگړي شکل سره، يا ستوپا د ۴۱ او ۷۵ د عبادت په سيمي (ساحي) کې شتون (موقعيت) لري، همدا راز د سردار غونډۍ د پورتنۍ برنډې (چټ) په سويل کې شتون (موقعيت) لري (ستوپا ۴۱. Dep. C.S Neg. ۱۲۰۴۱: V; Stūpa / neg ۱۲۰۴۵: IX) چې په دوی کې د خلاقيت لوړه کچه لري.

شکلونه او همدا راز (همدارنگه) يو قوي سمبولیک او مذهبي ځواک چې د مقدس ځای مستنديت تصديق کوي.

د نارنج غونډۍ (تپي نارنج) کينډنې او د سردار غونډۍ (تپي سردار) په دې توگه د لرغون پوهنې او د بيا رغونې له پاره يو زرین وخت (فرصت) استازيتوب کوي، په ساينسي اساس، هغه تاريخي، هنري او کلتوري پرمختگونه چې په دې دورې او د هندوکش په سويل (جنوب) سيمي کې ترسره شوي. (۴)

۳۳. برنډه یا چت IX: په مرکز کې د اور ښکار (قربانی) سره ګرده (سرکلر) خونه

۳۴. چت IX: د اور د قربانی تفصیل

۳۵. برنده یا چت V: چیل II

برنده یا چت V: چیل II (۶)

۳۶. برنډه يا چت V: په چيل II کي ستوپا

برنډه يا چت V: په چپل II (۶)

۳۷. چټ VIII: د خلاصې محکمې سټنې (پايي، کالمونه) د پورتيکو له خوا محاصره شوي

يادښتونه:

د ايټاليا د لرغون پوهنې ماموريت (اوس مهال د ډاکټر انا فيليگيني له خوا لارښود شوی) د ايټاليا د بهرنيو چارو وزارت او د نيپلز 'لو اورينتل' پوهنتون له خوا په گډه تمويل کېږي. د ۲۰۱۴ ميلادي کال راهيسې د ماموريت په فعاليتونو، د کيندنې په پروژو کې، ساينسي او مالي برخه اخيسته گډه (شامله) ده چې د افغان لرغون پېژندنې ملي انسټيټيوټ له خوا د نارنج غونډۍ (ټپې نارنج) او قل توت په سيمو (ساحو) کې پيل شوي.

د دې ملگرتيا موخه دا ده چې، د لرغون پېژندنې د مخ په زياتيدونکي ټوليز او په ټوليزه توگه د اسلام څخه مخکې د افغانستان کلتوري تاريخ د يووالي تگلارې ته وده ورکړي. (۴)

د پای خبره:

په نړۍ کې د لیکوالانو له پاره ډېرې آسانتیاوې دي او حکومتونه یا دولتونه د لیکوالانو نه دفاع کوي، بیا په تېره هغه لیکوالانو ته چې په وړیا توګه کتابونه لیکي، د نوی اوځوان نسل ته یې په وړیا توګه ویشي.

زه چې کوم انجینري کتابونه او لیکنی لولم ډېری یې د ستونزو او خطاوو سره اندازه شوي او چاپ شوي دي چې یو مثال یې د افغانستان د علومو اکاډمۍ په دولسمه (۱۲) شمېرې او څلورویشتېمې چاپېرې (مخ یا صفحې) خپره شوي، ناسمه ده او د سیمې سره په توپیر کې ده.

د اور بلولو (آتشګډي) انځور

تصویر. ک. ستوبه ټیپیک مکشوفه ټپه نارنج

باید یادآورشد که آتشکده نیز در قسمت فوقانی این ساحه نمودار گردید که متشکل از دو طبقه بوده طبقه اول هشت ضلعی به ارتفاع 20 سانتیمتر و قطر 10، 1 متر بوده و در قسمت فوقانی آتشدانی به قطر 80 سانتیمتر اعمار و در وسط آن فرورفتگی به منظور فروزان نگهداشتن آتش دایمی موجود بود. این آتشکده مشابه به آتشگاه (چایتپه) باستانی خوگیانی ولایت ننگرهار میباشد. (3: 152)

مزید بر آن یکتعداد پارچه های ظروف سفالی ازین محل بدست آمده که دارای مهر یا stamp میباشد در جناح شرقی این تپه دربین قبرستان نیز کاوش مستقلانه صورت گرفت که در نتیجه مجسمه های گلی عصر بودیزم کشف گردید که بعد از وقایه و ترمیم به موزیم ملی سپرده شد. تپه کوچک دیگری به نام قول توت در جناح شمالی تپه نارنج اخذ موقع نموده که بعد از کاوش باز یافته های آنرا پارچه های پیکره ها و بقایای عصر بودیزم تشکیل میداد. (7:)

خو د حقیقت مالومولو دپاره ما و غوښتل چي سيمي نه ليدنه، په خپله يي اندازه او په خپل کتاب کي يي حقيقي تصويرونه او اندازي وليکم. د دې کار له پاره لمری سيمي ته لارم، د انځور اخيستنې اجازه مې تر لاسه نه کړه او ما ته و ويل شو چې بايد د تاريخي آبداتو رياست کوم چې د زرنگار پارک د عبدالرحمن خان په مقبرې کي شتون لري اجازه واخلم.

الته راته و ويل شو چې: د دې کار له پاره بايد لمری د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته عريضه وليکي، بيا هغوی به پلټنې وکړي تر څو ستا موخي معلومي کړي بيا به عريضه د فرهنگي معينت دفتر ته راجع او په وار سره به اړونده رياست بيا به سيمي ته ولېږل شي، چې دا کار زما د تجربې سره پوره يوه کال وخت او په لسگونو واسطو ته اړتيا لري.

نو ځکه مې د سيمي ليدنه او اندازه پرېښوده او پر دې متل مې اکتفا وکړه چې وايي:

افغانها خود کش و بیگانه پرست است

په دې کتاب کې مې په لمړي ځل د دوېم لاس انځورونو او معلوماتو باندې بسنه (اکتفا) وکړه.

د یاد وړ ده دا چې:

بهرنيانو ته کوم بنديز نه شته که څه هم غلا وکړي خو د افغان او هېواد مين ليکوالانو ته په زرهاو خندونه او دېوالونه رامنځ ته کوي (ايجادوی).

په پای کې غواړم نوي او ځوان نسل و وايم دا چې:
تر څو مو چې په خپله، په سيمې کې تحقيق نه وي کړی د هېچا پر
خپرونو، کومې چې په وروستيو کالونو کې تر سره شوي اعتماد و
نه کړی.

سرچینه:

۱. ژباړه له گوگل سایټ څخه
۲. د لرغون پېژندنې (باستان شناسی) مجلې څخه ژباړه / گڼه
۱۲ / چوپړې ۲۱-۲۴ پورې
۳. ژباړه له گوگل سایټ څخه
۴. ژباړه د جولیو فورجین له مقالې څخه
[https://ghazni.bdus.cloud/ghazni/tapa_sardar_and
tepe_narenj](https://ghazni.bdus.cloud/ghazni/tapa_sardar_and_tepe_narenj)
۵. د سترگو لیدلۍ حال
۶. اخیستل شوي انځورونه د گوگل سایټ څخه
۷. اخیستل شوي انځورونه د افغانستان لرغون پېژندنې مجلې
څخه

د انځورونو لیست:

- انځور ۱ - د نقشي ډاټا © ۲۰۱۷ گوگل.
- انځور ۲ - IMG_۰۱۵۵ ، © ظفر پيمان.
- انځور ۳ - IMG_۰۹۲۳۰ ، © ظفر پيمان.
- انځور ۴ - IMG_۰۰۱۹۶ ، پيمان ۲۰۱۳. Pl. IX :
- انځور ۵ - پيمان ۲۰۱۳. Pl. VI :
- انځور ۶ - پيمان ۲۰۱۱ ، ناچاپ شوی Paiman cf. (۲۰۱۰) :
انځور. ۲.)
- انځور ۷ - TN_۰۲۰۰۶ ، © ظفر پيمان Paiman cf. (۲۰۱۳. Pl. :
(XIII
- انځور ۸ - IMG_۰۹۱۴۴ ، © ظفر پيمان Paiman cf. (۲۰۱۳ :
(Pl. XIII
- انځور ۹ - پيمان ۲۰۱۳. Pl. XVa :
- انځور ۱۰ - IMG_۰۴۲۱۵ ، © ظفر پيمان Paiman cf. (۲۰۱۳ :
(Pl. XVI
- انځور ۱۱ - IMG_۰۹۰۸۱ ، پيمان ۲۰۱۳ Pl. XVII. د:
- انځور. ۱۲ - IMG_۰۱۶۴۴ ، © ظفر پيمان Paiman cf. (۲۰۱۳ :
(Pl. XIXa

انځور ۱۳ - پیمان ۲۰۱۳. Pl. VI :

انځور. IMG_۱۴ - ۰۰۴۴۳ ، © ظفر پیمان (cf. Paiman ۲۰۱۳) :
(Pl. XXII)

انځور ۱۵ - پیمان ۲۰۱۳ Pl. XVIII ب.:

انځور IMG_۱۶ - ۳۳۳۲ ، © ظفر پیمان (cf. Paiman ۲۰۱۳) :
(Pl. XVIII).

انځور. IMG_۱۷ - ۴۲۱۴ ، © ظفر پیمان (cf. Paiman ۲۰۱۳) :
(Pl. XVI a

انځور IMG_۱۸ - ۱۸۹۲ ، © ظفر پیمان (cf. Paiman ۲۰۱۳) :
(Pl. XVI b.

انځور IMG_۱۹ - ۱۴۲۰ ، © ظفر پیمان (cf. Paiman ۲۰۱۳) :
(Pl. XVI c

انځور. IMG_۲۰ - ۰۱۱ ، © ظفر پیمان (cf. Paiman ۲۰۱۳) :
(Pl. XVII b.

انځور ۲۱ - ټیپ نارنج (۴۲)، © ظفر پیمان (cf. Paiman)
۲۰۱۳ Pl. XXVI : شمیره. ۲۲).

انځور ۲۲ - د بودا اسیس چ ۴ ، © ظفر پیمان (cf. Paiman)
۲۰۱۳ Pl. XXV : شمیره. ۱۷).

انځور ۲۳ - ټیپ نارنج (۸۹)، © ظفر پیمان (cf. Paiman ۲۰۱۳) :
۲۰۱۳ Pl. XXVI : شمیره. ۲۸).

- انځور ۲۴ - ټیپ نارینج (۸۲)، © ظفر پیمان Paiman cf.)
Pl. XXV ۲۰۱۳ شمیره. ۱۸.)
- انځور ۲۵ - ټیپ نارنج (۳۴)، © ظفر پیمان Paiman cf.) ۲۰۱۳ :
Pl. XXVII شمیره. ۳۵.)
- انځور ۲۶ - ټیپ نارنج (۸۶)، © ظفر پیمان Paiman cf.) ۲۰۱۳ :
Pl. XXVI شمیره. ۲۳.)
- انځور ۲۷ - ټیپ نارنج (۲۸)، © ظفر پیمان Paiman cf.) ۲۰۱۳ :
Pl. XXVI شمیره. ۲۱.)
- انځور ۲۸ - IMG_۲۸ - ۹۴۲۶، © ظفر پیمان.
- انځور. ۲۹ - IMG_۲۹ - ۳۶۶۶، © ظفر پیمان Paiman cf.) ۲۰۱۳ :
(Pl. XXIII a
- انځور ۳۰ - IMG_۳۰ - ۰۶۳۹، © ظفر پیمان Paiman cf.) ۲۰۱۳ :
(P^۱ XXIII a.
- انځور ۳۱ - S ۹، ۸) ۲ © (ظفر پیمان Paiman cf.) Pl: ۲۰۱۳ :
(X XIII a-b.
- انځور ۳۲ - IMG_۳۲ - ۵۰۵۱، © ظفر پیمان Paiman cf.) ۲۰۱۳ :
(frontispiece
- انځور. ۳۳ - IMG_۳۳ - ۵۱۶۳، © ظفر پیمان Paiman cf.) ۲۰۱۳ :
(Pl. XXI.
- انځور ۳۴ - IMG_۳۴ - ۵۳۰۳، © ظفر پیمان Paiman cf.) ۲۰۱۳ :
(Pl. XXI).

انځور ۳۵ - تیپ نارنج ،۰۱۲ © ظفر پیمان cf. Paiman (۲۰۱۳ :
(Pl. XV.

انځور ۳۶ - IMG_۱۰۸۲ ، © ظفر پیمان cf. Paiman (۲۰۱۳ :
(Pl. XV.

انځور ۳۷ - IMG_۱۸۴۸ ، پیمان ۲۰۱۳ Pl. XIX ب:.

د چاپ شویو کتابونو لیست

۱. معمارۍ افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری
(بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلايي
(برای اساتید انستیتوت های تکنیکی و ساختمانی افغانستان)
۴. رسم تکنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
۵. رسم تکنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
۶. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهر و)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندي اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱۴. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱۵. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱۶. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)

-
۱۹. منار جام - الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲۴. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چپر ته چې قانون نه شته (گډوډي د افغانستان په معماری کې)
۲۶. مدرنه جوما تونه ،، پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه - مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکي - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
- (تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی
تخنیک کابل)
۳۴. ۴۰- چهل
۳۵. مجنون او گلچین (پښتو ناول)
۳۶. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم
(جلد اول)

۳۹. برف ها آب ميشود
۴۰. رسم و تخنيک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بودا بنکاري (پښتو ناول)
۴۳. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۴. د اسلامي معمارۍ پيل
۴۵. حيوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خيرالله مخدوم (جلد دوم)
۴۷. د شپېلۍ مينه (مه ينه) په کچه گړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلی مينه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو بڼونه او پارکونو معماري
۵۱. د يوې ښونکې مینان په يوه ټولگي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده گړي ماما مينه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختگ
۵۴. شپنه ادې (پښتو ناول)
۵۵. بي زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د مينې تاو (پښتو ناول)
۵۷. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوې او گړندۍ کړنلاره د معمارانو او انجینېرانو (انجینرانو) له پاره
۵۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خيرالله مخدوم (جلد سوم)
۵۹. سيدو او عيدو - د کوشنېوالي خواره ملگري (پښتو ناول)
۶۰. د يوې مياشتې ناولي (پښتو ناول)
۶۱. د خاڅکو هار (د يوه سړی لنډې کيسې)

۶۲. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانۍ)
۶۳. کوشنۍ سوداگړه (پښتو ناول)
۶۴. د کابل ښار معماري - بي بي مهر و
۶۵. سرغندوی (ناب، مشهور) پوږي
۶۶. ډارونکۍ سپلاډ (پښتو ناول)
۶۷. خواریکښ قاضي (پښتو ناول)
۶۸. د پخوانیو جوماتونو توپیر د نن سره
۶۹. د مور وژونکۍ (قاتل)، (پښتو ناول)
۷۰. د مور مېړه (پښتو ناول)
۷۱. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد چهارم)
۷۲. لېونی ملا (پښتو ناول)
۷۳. ځوان شهید (پښتو ناول)
۷۴. توده برستن (پښتو ناول)
۷۵. نورک اکا (پښتو ناول)
۷۶. غریبک (پښتو ناول)
۷۷. د ژوند خوږې او ترڅې (پښتو ناول)
۷۸. الماء [دیارلس کلنه فلسطینی انجلی تر نږېدلې ودانۍ (پښتو
بهرنۍ ناول)]
۷۹. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد پنجم)
۸۰. ادبي لښتې / چوب ادبی
۸۱. د ښاروالۍ کاریگر (پښتو ناول)
۸۲. د خاورو لاندې ښار (د عینک مسو کان ته څېرمه)
۸۳. شهرۍ زیر خاک (نزدیک معدن مس عینک)
۸۴. ساختمان های کانتینری
۸۵. کانتینري ودانۍ

۸۶. Architecture of Buddhist temple in Kabul city
۸۷. ښکلي هوسی (پښتو کیسه)
۸۸. خړه بیزو (پښتو کیسه)
۸۹. سور تنور (پښتو ناول)
۹۰. سپین کارغه (پښتو داستان)
۹۱. لېونی لېوه (پښتو داستان)
۹۲. بندي مرغه (پښتو داستان)
۹۳. بي وخته سېلاب (پښتو ناول)
۹۴. ملا نصرالدین سره د دوکي پایله (پښتو ناول)
۹۵. د پوی بهلول غوره پرېکړه (پښتو داستان)
۹۶. د کابل ښار لمړي گمرک اداري ودانۍ معماري
۹۷. **ناکامه مینه** (پښتو ناول)
۹۸. سنگلاخ دره او معماري
۹۹. عشق در کانتینر ها (ناول به زبان دری)
۱۰۰. مادل اندازه گیری اسلامی
۱۰۱. په گاوند هېواد کې **زړه** بایلل (پښتو ناول)
۱۰۲. بازی ها و سپورت های محلی مردم افغانستان - جلد اول
۱۰۳. منار های غزنی - گذشته و حال
۱۰۴. توري چشمي (عينکي) پښتو ناول
۱۰۵. د چک ولسوالۍ نه (۹) برجه کلا
۱۰۶. د یوې شپې ناوې (بهرنۍ پښتو ناول)
۱۰۷. ښکلا (پښتو ناول)
۱۰۸. د نارنج غونډۍ

د کار لاندې کتابونو لیست

۱. هنر خطاطی و میناتورۍ در مراد خانی
۲. هنر کللی در مرادخانی
۳. بی وخته باران
۴. د ژوند پای

د وخت او امکان په صورت کې

۱. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
۲. تاریخ معماری افغانستان
۳. حویلی های آسمان خراش
۴. ارتباط گذشته، حال و آینده در معماری
۵. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
۶. شیطان چراغ
۷. خاطره ها

Tape Narenge

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar

Date: Desember . 2028/January 2029

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library